

692

ŽIVOT
SVATEHOTO
JANA
NEPOMUCKÉHO

PRAŽSKÉHO CHRÁMU
METROPOLITNÍHO U
SV. VÍTA KANOVNÍKA,
KNĚZE A MUČEDNÍKA

NAPSAL
BOHUSLAV BALBÍN
KNĚZ TOVARYŠSTVA JEŽÍŠOVA.

Z LATINY PŘELOŽIL
P. ALFONS SAUER.

Státní vědecká knihovna
Hradec Králové

231040334327

DOBŘÉ DÍLO.

SWAZEK ŠESTNÁCTÝ. — V SRPNU L. P. 1914.
POŘÁDÁ A S POMOCÍ BOŽÍ A PŘÁTEL STU-
DIA V SEDMI SWAZCÍCH DO ROKA VYDÁVÁ
ANTONÍN LUDVÍK STRÍŽ V STARÉ ŘÍŠI, MOR.

Ú V O D

15970

1960

STUDIJNÍ A VĚDECKÁ KNIHOVNA
V HRADCI KRÁLOVÉ

3 019 a

NKDY NEVZE-
šlo křesťanstvu století tak nešťast-
ného, dobru tak nepřátelského a
k takové neplodnosti odsouzené-
ho, aby v něm nemohly se roditi
a vzrůstati zbožnost a ctnost; ba
právě čím horší byly doby, tím
úrodnější byly svatostí, neboť pro-
tivenstvími ctnost se nepotlačuje,
nýbrž zplozuje se a zplozená sílí.
Že tak tomu jest, ukázalo se s do-
statek i v naší vlasti české za vlády
nezdárného syna Karla IV, krále
a císaře Václava; jakkoliv byl to
kníže nadpomyšlení netečný a se-
děl na hlíně krví prosáklé (jakož se
mu zlověstně přihodilo při křtu a
později, když jako dítě byl koruno-

ván, jak uvádí Pavel Židek v Kronice české rukop.), to jest prostopášně a ukrutně kraloval, přece za tak veliké zkaženosti celého království od hlavy jeho se šířící, církve česká, a zejména pražská metropolitní, toho času tak značným počtem mužův nejslavnějším rodem, učeností, statečnými za nedotknutelnost Církve boji, života nevinností a svatostí a ostatními velikých kněží ctnostmi vynikajících slyňula, že se podobalo, jako by se byly Církvi vrátily doby nikoli železné nebo hliněné, ale zlaté a diamantové. O těchto vznešených pražské církve mužích promluví jsem v Historii metropolitní církve pražské; nyní v krátké pojednání shrnu přešťastný život a smrt blaženého Jana z Nepomuku čili Nepomuckého a to ke cti a slávě svátostného Tajemství zpovědního, za něž on život svůj obě-

toval. Nikterak sice nepochybuju, že velikého toho mučedníka život již v dobách dřívějších byl sepsán; ale bludařství, jež nedlouho po smrti blaženého Jana následovalo, týmiž plameny, jimiž kostely a kláštery všecky u nás v popel lehly, jej asi zničilo. Co tedy o blaženém Mučedníku uvedeme, to jednak z četných rukopisův osob ve věku tom žijících, jichž hojnost mám po ruce, jednak z tištěných knih shledav, s největší věrností a svědomitostí jsem sebral; proto ne tak mojí pilnosti, jako šťastnému nalezení budiž to připisováno.

nálezy soudců dlouho nebylo lze
skoncovati, Jan Nepomucký starší
— neboť jiný Jan Pomuk, doktor
dekretů, kanovník vyšehradský a
generální vikář arcidiecése teprve
po smrti blaženého Jana, po roce
1396 vstoupil v život — náš, pra-
vím, blažený Jan za rozhodčího,
a jako tam řečeno, za schvalovate-
le byl volán; a že blažený muž jsa
bezpečěn v nauce a z lásky k po-
koi se toho ujímal a svobod-
ně se vyslovoval, již z vý-
roků, jež se uvádějí,
poznáváme.

HLAVA II.

BLAŽENÉHO JANA MUČENÍ,
UTOPENÍ A SLAVNÝ POHŘEB

Í S A Ř

Václav zatím — jako každá ne-
ctnost kluzká jest a ku klesání a
pádu prudce náchylná — den ode
dne horším a horším se ukazoval.
Královnou Johanny, když přítomna
byla, nenáviděl a sněsti jí nemohl,
ale sotva se vzdálila, vášnivě po ní
slídil. Povahu krále Václava, jež
sama sebou byla špatná a převrá-
cenou výchovou zvrhlá, dle mí-
nění mnohých ještě kouzelným ja-
kýmsi nápojem rozvzteklili a ze
zloby přímo k zvířecosti ho při-
vedli zločinů jeho tovaryšové.

Není zde místa, bychom onen
bezuzdný, ukrutný a skvrnami o-
hyzdně znamenáný život králův

vyličovali; nechť tázání jsou leto-
pisové těch dob. Plynul rok od na-
rození Kristova 1383. Královna,
Václavovými denními zločiny u-
rážená, nehledajíc již žádné útě-
chy ve věcech lidských a pro po-
dezíravé oči manželovy ani nemo-
houc a ukrutnosti jeho se hrozíc
— zejména že i stůl a hostiny krá-
lovské vraždami šlechticův a pro-
léváním krve potříšňovati za po-
žitek a pochoutku měl — odhod-
lala se k tomu, co nejjistějším se
jí zdálo, totiž veškeru lásku svět-
skou odvrhnouti a jedinému Bohu
sebe celou (pokud život manžel-
ský by dovoloval) darovati. Nic
ducha láskou Boží již zaujatého
tak k Bohu nepřipoutává, jako těž-
ké, dlouho trvající a takové, že
neustále nad hlavou viseti je vidíš,
neštěstí. Proto králová k posvát-
nému stolci pokání častěji přistu-
povala, sebe menší poklesky se
slzami odhalovala, tělo své umrt-
vovala, péče o chudé se ujímala
a pokud měla volno, jim přísluho-
vala, o Bohu stále rozjímal a k ně-
mu se modlila, a aby lepší mysl

v manželu vzbudil, ve dne v noci
prosila.

Co Václavovi, kdyby byl měl
rozum, bývalo by se líbilo, to bere
sobě za důvod k nenávisti; pro-
stopášného a z prostopášnosti se-
surovělého krále popadla žádost,
mohl-li by nějak zvědět, co králo-
váknězi k očištění přednáší a které
zvláště má viny, co kdy o svém
manželu smýšlí, někoho jiného-li
nemiluje, a jiné podobné věci, jaké
sobě pošetilé tyranství, láskou roz-
něcované a podezíráním drážděné
smýšleti umí a smýšlívá. Na krá-
lové však to otázkami vykroučiti
marně se pokouší. Povolává tedy
blaženého Jana, o němž věděl, že
jediný jest důvěrníkem všech zá-
měrů králové. Po dlouhých okli-
kách v řeči, jako by o něco jiného
šlo, prohodiv zmínku o králové,
ponenáhlu přechází na posvátnou
zpověď; takové prý jest postavení
a poddanství žen, že dlužno, aby
všechny jejich věci byly manže-
lům známy, zejména v rodinách
králův a císařů; po té statky, cti
a blaho, jakého jen se mohl Jan

kdy nadíti, slovem královským sli-
buje, povolil-li by a aspoň něco
z toho, co králová Johanna v po-
svátném tribunálu pokání mu kdy
vyjevila, jemu jedinému svěřil;
což prý mu bude za všecku útěchu
v tolika královských a císařských
starostech. Zhrozil se zločinných
žádostí muž blažený a přísnou a
svobodnou řečí králi ukazuje, ja-
kého strašného hříchu žádá; by
tedy odvrhl svou zvědavost, a co
nemožno jest, po tom dále se ne-
pídil. Leč svaté pokárání pobou-
řilo knížete, plného, abych tak řekl,
síry; přece však se opanoval uva-
žuje, že často kdo při prvním úto-
ku a pokusu nepřátelském stateč-
ným se ukázal, při druhém a tře-
tím měkne a dává se přemoci; a že
neosvědčil-li se první nástroj, je-
hož bylo použito, silnějšího užije,
jímž chtěj nechtěj vítězství snad-
no vyrve.

Netrvalo dlouho a přistoupilo
něco, co chorobného ducha jeho
ještě více rozjitřilo. Náhodou ku-
chař královský poslal na stůl krá-
lův kapouna špatně upečeného.

Ta nenadálá věc k takové zběsi-
losti Václava popudila, že lidské
přirozenosti a ušlechtilosti zapo-
menuv, kuchaře v té chvíli kázal
na oheň přivázati a plameny pod-
ložiti. Zaraženi barbarskou kruto-
stí všichni dvořané trnuli, bledli,
druh na druhu pohlíželi; viděli, že
jen maličko se rozmýšleti, táž mu-
ka jich čekají. Ale nebylo nikoho,
kdo by proti ukrutnosti králově se
postavil. Jediný blažený Jan, který
právě dlel při dvoře a mlčeti i mlu-
viti v čas uměl, vyžádal si u císaře
slyšení, slovy nejprve laskavými
o věci té hovořiti, a když u rozzuře-
ného a bezmocného knížete niče-
ho nezmáhala, přísnějšími výroky
jal se na surovost činu poukazo-
vati. Pramálo však pořídil; popu-
dlivý a přeukrutný kníže volá na
své zbrojnoše a beze vší úcty k svě-
cení kněžskému, ano i bez ohledu
na sebe a majestát královský káže
Jana chopiti a do nejhlubšího ža-
láře ho vrhnouti. Tam několik dní
nečistotou a příšerností místa toho,
nejsmutnější tmou, jakož i hladem
a žízní téměř vysílen prodlel, Bohu

jen se odevzdává a raduje se z toho, že pro jeho čest a lásku uznán byl hodným žaláře i pohanu trpěti. Nebylo tajno blaženého Jana, kam zlost králova směřuje, neboť i strážce vězení ho napomínal, že jediná jest cesta k záchraně, kdyby totiž císaři vyhověl a povůli mu učinil. Než blažený Mučedník naopak utvrdil svého ducha a hotov byl spíše tisíckrát dáti se roztrhati a zemříti, nežli by slovíčka z posvátné zpovědi vynesl.

Uplynulo několik dní, a hle, vážený muž z dvořanů od krále byv poslán objevuje se a zvěstuje, že král lituje nešlechtnosti, které se proti Janovi byl dopustil; ať tedy císaři žádajícímu promine bezpráví, zapomene toho, co se stalo, a svobodně odejde; aby však přijetí na milost pevnější bylo, ať si neobtěžuje zítra k stolu královu se dostaviti. Jan přichází, a s nejvyššími projevy úcty k stolu královu jest vítán. Když uklizeny stoly a přítomní se vzdálili, císař znova odhaluje, proč ho dal k sobě povolati: že nemá pokoje, ať mu tedy

posléze vyjeví pořadem vše, co mu králová v posvátném vyznání do ucha pověděla; připojuje lichocení, slibuje mlčení; hned důstojností a odměny nabízí, hned všemi mukami vyhrožuje; nechce hněvu dáti dříve zakusiti než milosti. Blažený Jan s duchem povýšeným pocty právě tak jako hrozby přezírá, úřad zpovědníka vysvětluje, svatosvatý zákon mlčení velebí, tresty časné i věčné, připravené těm, kdož by tajemství nezachovali, vyličuje; na konec krále napomíná, by se zdržel a nepásl potom, co samotnému Bohu k známosti jest zůstaveno; bez svatochrádeže že o něco takového se pokusiti nelze; ve všem ostatním že ctí rozkazy královy, jen o to jediné ho prosí, ať nežádá, čeho by neučinil, kdyby tisíc smrtí mu bylo podstoupiti. Král zlostí srše, bez meškání přivolává kata (kterého stále míval při ruce a kterého z rozmaru kmotrem nazýval) s jeho tovaryši, jimiž Jan do žaláře byv odveden, na rozkaz králův překrutně na skřipec jest natažen a

pochodněmi k tělu příkládanými pálen. Že císař byl mučení přítomen — ač jsem toho v žádných záznamech nečetl — o tom ostatní jeho život domněnání pravdě podobné vzbuzuje; neboť že takovými divadly se bavíval a oči na nich pásl, o tom se nám dochovaly zprávy; a doufal též bez pochyby, že při mukách posléze uslyší, čeho nikdy před tím Jan nechtěl na veřejnost vynésti. Leč muž blažený a Kristův mučedník vzdáliv mysl, pokud bylo lze, od přítomných bolestí, posvátná jména JEŽÍŠ A MARIJA znova a znova volal a jiného slova ze sebe nevydávaje, všecka svá utrpení, život i smrt Pánu poroučel. Sveřepí katané žádné pílky k dovršení ukrutnosti nešetřili, zvláště podněcování jsouce přítomností císařovou; ale všecky ty trýzně byly v mezích trpělivosti blaženého Jana. Nakonec když nic nepořídili a i císař odešel, zemdleň a zmožení ustávají a Jana se skřipce složivše, nechávají ho ležeti. Staré kodeksy vypravují, že Jan nebeskou potěchou byl ob-

čerstven; ale jaká to byla potěcha, zda vnitřná nějaká od Boha k duchu proniknuvší, nebo též vnější, z rozmluvy se svatými Anděly nebo z jiného nebeského vidění, jak se jiným svatým mužům nezřídka stávalo, o čemž v jejich dějích se dočítáme, toho nepodávají.

Potom císař z obavy, aby z toho něco nevzniklo, nebo na podnět císařovnin, jež se asi doslechla, že blažený muž, kterého na místě otcově měla, ve vazbě jest držán, Jana propustí. Jan jako by byl žádného bezpráví neutrpěl, všecky ty bolesti a muka mlčky v sobě pohřbil, nikomu ze známých ničeho nezjeviv; a když se mu rány z mučení zhojily, vyšel na veřejnost a hned zase své dřívější úřady s větším ještě než kdy před tím zápalem jal se dále konati, připravuje se tak na smrt, o níž nemohl pochybovati, že ho stihne co nevidět, buď s nebe byv upozorněn nebo jen z neústupné povahy krále Václava a zběsilosti, lidské krve přežádostivé, ji vycítiv. Když pak na své působiště se vrátil, na kázání

v chrámě svatovítském uváděje ona slova Kristova: *Maličko a uzříte mne...* a *Již nemnoho budu mluvíti s vámi*, a vícekrát je opakuje, s tváří radostnou a odevzdanou, smrt, kterouž mu bude za Kristovy a Círky zákony podstoupiti, zřetelně sobě předpověděl, a nebeským věštám proraziv již cestu, pln ducha prorockého, slzy hojně prolévaje, budoucí stav Čech a za krátko příští pohromy jal se vyličovati: že kacířstvo bude z pekel vzbuzeno, jemuž svaté a světské rovno bude, nijakého rozdílu že znáti nebudou; že všecky chrámy a kláštery po Čechách budou vypáleny, některé i rukama strhovány; kněží a řeholníci že všemi mukami trýznění hynouti budou; a posléze že zhouba všemu náboženství hrozí. Téměř neuvěřitelně se to zdálo, když se pomyslilo na šťastný v té době stav Čech a církev statky a mocí nejvyšší kvetoucí. Poslední řečí se všemi se rozloučil a zejména prelátův a kanovníkův chrámu pražského přepokornými slovy za odpuštění žádaje a na

sebe, na svůj život a neřesti mnohým žaluje, skončil za velikého nářku a podivu všech posluchačů pro věc tak novou a tolik proroctví. Po několika dnech blažený Jan vydal se na pouť do Boleslavi k nejstaršímu v celých Čechách obrazu Matky Boží, svatými slovanského národu Apoštoly Cyrilem a Metodějem křesťanům přinešenému a svěřenému, jenž na místě tom přenábožně se uctívá. S jakým ryzím citem zbožnosti a lásky k nebes Královně, již od nejútlejšího mládí se byl zasvětil a v niž všecky své naděje skládával, se modlil, aby při blízké jeho smrti u něho stála, aby Syna mu usmířila, toho každý z Janovy dávné k Matce Boží lásce, z velikosti kvačícího nebezpečení, z hrůzy blízké smrti sám se dohadne. Když z Boleslavi v hodinách večerních do Prahy se vracel, zpozoruje ho císař Václav, tehdy asi, jak už byl zahaleč, z okna vyhlížející. Tu rázem přepadají vzteklého knížete všechny ony neblahé domněnky o králově Johanně, jeho manžel-

ce, mrzí ho, že tolikrát od blaženého Jana utržil odmítnutí, a není již s to, by sebe ovládl. Ne tedy člověkem, nýbrž zlým démonem dýše, posílá rychle, by Jana přivedli. A jak byl v prudkém vzky-pění hněvu, nemnoha užil slov: „Slyš, kněže“, pravil, „smrt tebe čeká; nepovíš-li mi již v té chvíli zde jak náleží zpovědi mé manželky a s čímkoliv kdy tobě se svě-řila vyznávajíc se, veta jest po tobě. Přisám Bůh, vodu budeš pít“, pra-vil císař, utopení v řece tím nazna-čuje. Blažený Jan za nedůstojné považuje tolikrát v té věci býti po-koušenu, nikoli slovy, ale celou hlavou a přísnou tváří svatokrádež odepřel. Sotva císař dal znamení, již přesvatého muže pochopové silní obstupují, za pokřiku králova, a na ramenou do jiného pokoje ho odnášejí. Staré kodeksy pozname-návají, že mlčení bylo k popravě žádáno a zabráněn přístup lidu, aby někdo jako soudce nezakro-čil. V noci tedy na most, jenž přes řeku pražskou Vltavu se klene, dvojí město, Větší a Menší, spo-

juje, jest přivlečen; potom ruce a nohy mu svázány — což výslov-ně vyjádřeno čteme — a do řeky s mostu jest svržen, v noci vigilie Nanebevstoupení Páně r. 1383.

Smrt, již císař chtěl míti co nej-tajnější, ihned nebeské zázraky prozradily. Ohně a plameny, které kdysinarození blaženého Jana vy-značily, i mrtvého obklopily. Celá řeka Vltava rázem se rozzářila. Vi-děti bylo nesčetná světla podivu-hodné skvělosti po celé řece ne-škodně plynouti; byla pak řeka tou dobou právě vystouplá a šíře a výše vlny se zdvihaly a rozlé-valy, leč tělo blaženého Mučed-níka po klidném proudu pozvolna se snášelo, ještě četnějšími a výše čnicími pochodněmi obklopeno, za nimiž jiné a jiné následovaly, jako by slavný pohřeb provázely. Město pražské, vyhrnuvší se na to divadlo, přemýšlelo, co se to stalo nebo co se děje. Též i královou Johannu, z hradu královského se rozhlížející a o tom, co se stalo, do-sud ničeho netušící, tak nevídané divadlo vylákalo. Rychle dává se

véztí k svému manželu císaři, ukazuje na zázračná světla a s nevinnou prostotou se ptá, co zjev ten znamená. Zločinné svědomí prudce králem otráslo, a uzřev nebeský div, jako bleskem udeřen vyrazil a zmizel s očí všech, a buď z bázně nebo z bolesti, pravé nebo líčené, tři dni prý se skrýval veřejnosti, nikoho, vyjma z nezbytné potřeby, k sobě nepřipouštěje. Po celou tu noc kol těla blaženého Mučedníka svítily plameny, ale teprve den ukázal, co se bylo stalo: na písku leželo bezduché tělo ve svém hábitu, s tváří klidnou a zářící a pěkně srovnané. Zvěst ta rázem se rozlétla po celém městě, a původce vraždy nemohl dlouho zůstatí neznám, poněvadž již více příkladů ukrutnosti byl císař podal; mimo to spoluvinníci, kati, dvořané, zbrojnoši nedovedli mlčeti. Posléze zpráva o strašné té věci donesla se ke kanovníkům metropolitního chrámu pražského. Tito ihned vystrojivše průvod, svaté tělo Bratra svého s nejvyšší úctou z řeky vydvihli a v nejbližším kostele Sva-

tého Kříže řeholníků řečených kajících prozatím uložili, dokud by slavnější hrob v chrámě metropolitním nebyl připraven. Tento čin zbožné lásky, s neobyčejnou statečností spojené — kdo by se věru nestrachoval hněvu knížete krutého a tak popudlivého nebo mohl ho netušiti? — nezůstal bez odměny. Když totiž v chrámě svatovítském schránu vykopávali, bohatý poklad, mnoho hřiven zlata a stříbra a jiných drahocenností tam ukrytých našli, jako by světec za hrob a poctu pohřební tuto mzdu chrámu a kanovníkům byl přiřkl.

Dole však do kostela Svatého Kříže nesmírná síla lidu se nahnula, aby viděli posvátné tělo, a tak lidem zahájen kult blaženého Mučedníka; velebili jeho vytrvalost a statečnost, o přítrž líbali jeho nohy a ruce, do jeho přímlyv se doporučeli, posvátného těla uctivě se dotýkali, a nebralo to konce, proto zvláště, že den Nanebevstoupení Páně, od práce volný, více času a volnosti popřával.

Císař se neskryl do domácího přístřeší tolik, aby nevěděl, co se kolem těla děje. Jsa podezíravý a násilných záměrů jako každý tyranského ducha člověk, posílá k oněm řeholníkům Svatého Kříže svoje zbrojnoše s rozkazy, aby se zdržovali nezvyklostí, aby nebudili rozruchu, odvrátili davy a tělo Jana Nepomuckého daleko sočíněkam do kouta zastrčili. Učiněno bedlivě, co král poručil, ale k větší slávě blaženého Jana; tělo uzavřené totiž takovou nebeskou vůni ze sebe rozlévalo, že nemohlo zůstatí utajeno, a znova velikým návalem lidu místo to obléháno. Již připraveno bylo vše k pohřbu; kanovníci, všecko kněžstvo, za nimi nesčetné množství lidstva za vyzvánění zvonův celého města utvoří slavnostní průvod a přenášejí tělo blaženého muže z kostela Svatého Kříže — po tak dlouhé době! — na hrad Sv. Václava do chrámu metropolitního. Bylo dlužno vyhověti žádosti lidu, i otevřena znovu schrána pohřební a posvátné tělo vystaveno k uctívání. Jak

staré rukopisy svědčí, přemnoho nemocných dotekem jeho bylo uzdraveno. Posléze, aby jednou konec byl učiněn, se slzami jest pochován. Zejména chudí, jichž byl otcem, ho plakali. Veliký kámen naň položen a nápis později připevněn, ježž podnes tam čteme: *Ctihodný Pán Mistr Jan Nepomucký, tohoto chrámu kanovník, králové zpovědník, že svatosvaté pečeti zpovědní strážcem až do smrti byl, od Václava IV., krále českého, Karla IV. syna, mukami zkoušen, zázraky proslaven, zde leží pohřben. L. P. 1383.* Tolik dí nápis.

Králová dostavši smutnou zprávu o smrti blaženého Jana, jehož měla otcem, domyslila se, že pro ni byla mu od krutého manžela jejího způsobena, a nemajíc z tolika tak strašných běd kudy uniknouti, upadla v těžkou chorobu duševní a pozvolna chřadla a do čtyř let usouživši se bez potomka zemřela, r. 1387, dne 1. ledna, jak oproti Hájkovi dokazuje Lupáč.